

9. fejezet 2. lecke

Bevétel és profitmaximalizálás a monopóliumnál

1. dia

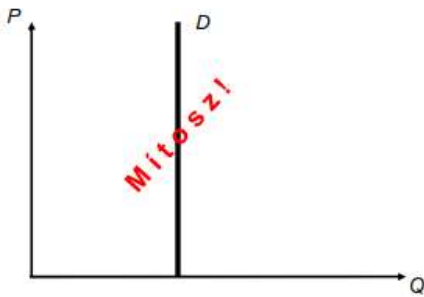
Bevétel és profitmaximalizálás a monopóliumnál

$$T\Pi = TR - TC$$
$$T\Pi = P(q) \cdot q - (FC - VC(q))$$

A profitot meghatározó tényezők:

• Fix költség	Exogén
• Termék ára	Endogén, ha mon.!
• Termelés nagysága	Endogén

Profitmaximalizálás: A vállalatnak azt a termékmennyiséget kell előállítania, amely mellett az elérhető gazdasági profit a lehető legmagasabb.

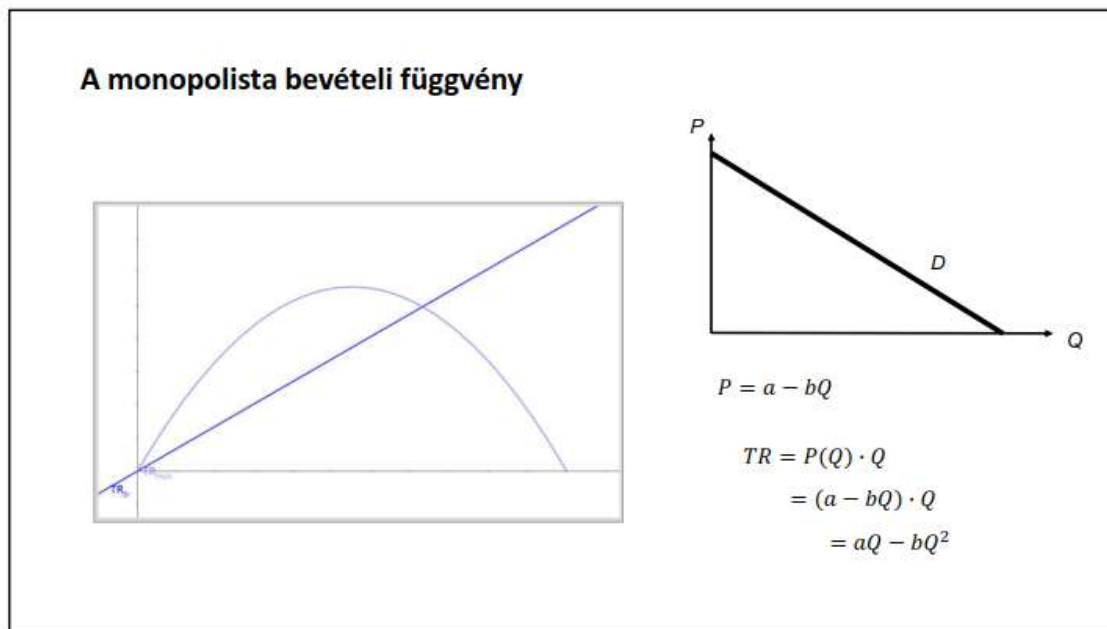
A monopólium tehát egy olyan piacforma, ahol egy terméknek csak egy eladója van, aki nem árelfogadó, hanem árkereső. Ez azt jelenti, hogy a profitot meghatározó összefüggésben a tökéletes versenyzővel ellentétben számára csak a fix költség az exogén változó, az eladási árról és a piacra vitt mennyiségről is ő dönt, immár két endogén változónk van az egyenletben. Erről a két változóról azonban nem egymástól függetlenül dönthet.

Népszerűen téves a monopolisták piaci hatalmának olyan formában való megfogalmazása, hogy „a monopolista bármekkora árat megszabhat, és bármennyit eladhat a piacon a termékéből, hiszen ő az egyetlen, akitől ezt a fogyasztók meg tudják venni.” Ez egy tökéletesen rugalmatlan keresletet feltételez: bármilyen árat szabok is meg, mindenképpen meg fogják venni a termékemet. Sőt, még rosszabb, mert állítólag bármilyen áron bármilyen mennyiséget el tudok adni, ilyen keresleti függvényt még rajzolni sem tudok! Példaként valamilyen életmentő gyógyszert szoktak említeni: ha csak egy valaki gyártja, megveszem tőle bármi áron, hiszen szükséges az életben maradáshoz. Igen ám, de az életnek is lehet olyan magas árat szabni, amikor azt mondja az ember, hogy akkor inkább nem kell. Az életmentő gyógyszereknek egyrészt méltányossági okból nincsen végtelenül magas ára, másrészt gazdasági megfontolásból: senki nem venné meg. A tökéletesen rugalmatlan kereslet igazából egy mítosz. Lehet, hogy van olyan szűkebb, vagy tágabb ártartomány, amelyen belül így viselkedik egy kereslet, de semmiképpen sem bármely ár mellett.

Szóval a negatív meredekségű, de nem függőleges keresleti függvény az, ami az áralakító hatalomnak korlátot szab, és ami összekapcsolja az eladási árat és az eladható mennyiséget.

Ha ezt a keresleti függvényt beírjuk a profitfüggvényünkbe, akkor végülis visszavezettük a problémát egy hasonlóra, mint amit a tökéletes versenyző esetében láttunk: A vállalatnak azt a termékmennyiséget kell előállítania, amit az annak megfelelő áron eladva az elérhető gazdasági profit a lehető legmagasabb.

2. dia

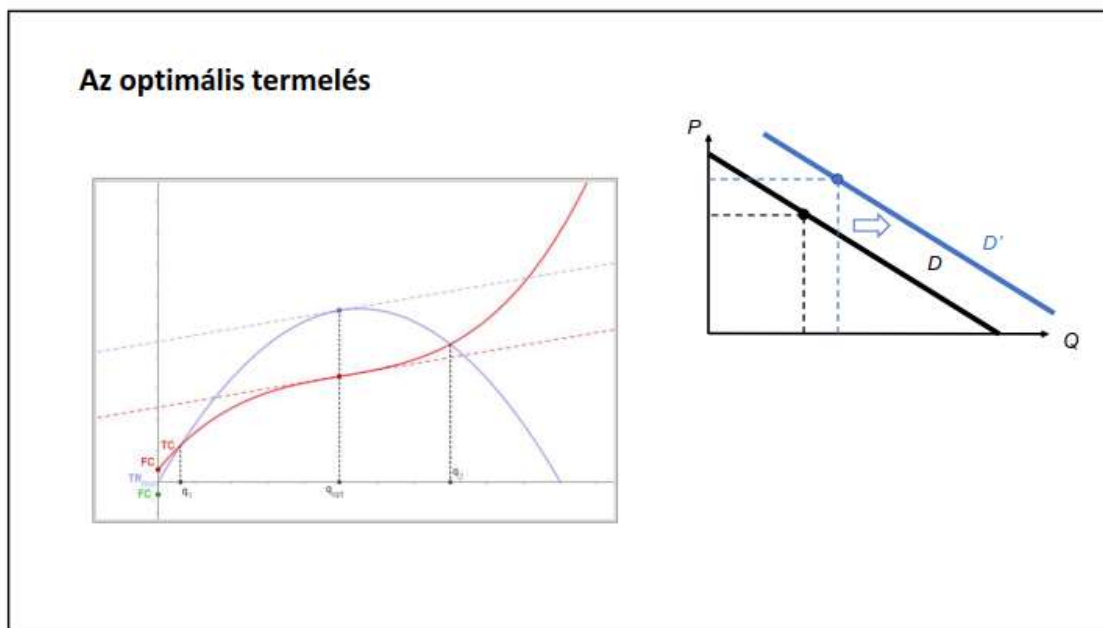

Emlékszik még, hogyan nézett ki a tökéletes versenyző vállalat teljes bevételi függvénye? Ha az ár adottság volt, akkor $P \cdot q$ egy origóból induló egyenes: minél többet termeltek, változatlan áron értékesítve annál nagyobb lesz a bevétel is.

A monopólium és az ő negatív meredekségű lineáris keresleti függvénye esetében viszont, amikor az eladási ár az eladni kívánt mennyiség függvénye, ha növelem a q -t, akkor a P csökken: lehet, hogy a szorzat nő, az is lehet, hogy csökken. Nos ennél azért többet is tudunk mondani szerencsére. Az egyértelmű, hogyha az eladott mennyiség 0, akkor a bevétel is 0 – akár csak a tökéletes versenyben. Az eladott mennyiség most azért lehet 0, mert a vállalat a fogyasztók maximális fizetési hajlandóságánál magasabb árat szab meg. Pedig ugye, milyen jó ötletnek tűnne, hogy ha már én vagyok az egyetlen eladó, akkor magas árat szabok meg? Ha csökkentem az eladási árat, akkor egyre többet és többet tudok eladni, mondjuk 0 ár mellett maximum a vízszintes tengelymetszetnyit. Ekkor viszont hiába adok el sokat, ha az ár 0, akkor a teljes bevétel megint csak 0. E kettő között viszont muszáj pozitívnak lennie: a monopolista teljes bevételi függvénye tipikusan valahogy így néz ki: egy ideig emelkedik, majd ereszkedővé vált át. Tegyük föl, hogy a keresleti függvény lineáris, mondjuk $P = a - bQ$, ahol a és b pozitív paraméterek, gondoljon rájuk úgy, mint konkrét számokra, csak nem tudjuk, hogy mennyi. Óh, és már megint keveredik a kis q és a nagy Q ! Nincs igazán jelentősége most, hiszen a kis q -t az egyéni, egy vállalatra vonatkozó termelésnek tekintettük, a nagy Q -t pedig az iparágának, de hát most egy vállalat alkotja az iparágat! Szóval a lineáris keresleti függvényből fölírjuk a teljes

bevételt: $TR = P(Q) \cdot Q = (a - bQ)Q = aQ - bQ^2$, ez pedig egy origón átmenő fejjel lefelé álló – másnéven szomorú – parabola, mint ahogy az ábrán látszik.

3. dia

Most már csak össze kell hoznunk a bevételi és a költségoldalt, hogy profitot tudjunk maximalizálni. Tegyük föl tehát, hogy a kiindulási kereslet mellett ez a kék függvény mutatja az elérhető teljes bevételt, és hozzá ez piros teljes költség kapcsolódik. A következtetéseink nem sokban különböznek azoktól, amiket már a tökéletes verseny esetén tettünk: megint van két termelési szint, amelyek alatt és fölött veszteséggel lehet termelni, és amelyek között nyereséget lehet elérni. A profitfüggvény így nézne ki. Itt is azért és addig nő a profit, mert és ameddig a költség és a bevételi függvények széttartóak, és ott lesz a két függvény függőleges távolsága, a profit maximális, ahol a két függvény meredeksége megegyezik: ez a monopólium optimális vagy profitmaximalizáló mennyisége. Az ennek megfelelő pont a keresleti függvényen legyen ez!

A tökéletes verseny esetén fölmerült az a kérdés, hogy „mi történne, ha a termék ára emelkedne?” Ez itt most nem helyénvaló kérdés, hiszen a monopolista határozza meg az árat! Ha ő azt mondja, hogy legyen ennyi, akkor annyi lesz. A monopóliumnak ezért nincs is kínálati függvénye: az ő esetében nincs értelme olyan függvénykapcsolatnak, hogy milyen áron mennyit termelne. Azt is mondhatjuk, ha tetszik, hogy a monopólium kínálati függvénye ez az egy pont a keresleti függvényen.

Ettől még persze az ár és a termelt mennyiség is változhat, de csak akkor, ha a monopóliumnak érdemes változtatni ezeken. Ha például a termék kereslete megnő, eltolódik ide a keresleti függvény, akkor a monopolista akár úgy döntene, hogy változatlan mennyiséget visz piacra, akár úgy, hogy nem változtat az áron, az eredeti profitjánál nagyobbat érhetne el, de tudna jobban is teljesíteni, ha alkalmazkodik az ár-mennyiség kombinációjával az új kereslethez. Ez

a termelési szint és ez az ár jelenti most számára a maximális profitot. Többnyire azonban nem szükséges a keresletből teljes bevételi függvényt fölírni, majd a teljes profitot a termelés függvényében, aztán annak szélsőérték-helyét megkeresni egy deriválással, hanem ki tudjuk használni azt, amit már a tv vállalatoknál is láttunk: a profit akkor maximális, amikor a teljes bevételi és a teljes költség függvény meredekségei megegyeznek. Ezt fejtegetjük ki egy kicsit a következő leckében.

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
KÖZGAZDÁSZ KÉPZÉS
TÁVOKTATÁSI TAGOZAT
LECKESOROZAT
COPYRIGHT © SZTE GTK 2017/2018

A LECKE TARTALMA, ILLETVE ALKOTÓ ELEMEI ELŐZETES,
ÍRÁSBELI ENGEDÉLY MELLETT HASZNÁLHATÓK FEL.

JELEN TANANYAG
A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEMEN KÉSZÜLT
AZ EURÓPAI UNIÓ TÁMOGATÁSÁVAL.
PROJEKT AZONOSÍTÓ: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE